

**ПРОЕКТУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ
ІННОВАЦІЙНИХ ПРОГРАМ
ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ
В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ**

Наталія Москаленко

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

Аннотация

В статье рассматриваются проблемы внедрения инновационных технологий в общеобразовательные учебные заведения.

Автором раскрывается система проектирования концепции инновационных программ физкультурно-оздоровительной работы. Представлена структурная модель инновационной программы.

Annotation

The article researches the problem of innovative technologies implementation into comprehensive educational establishments.

The author discloses the system of development of innovative programs conception of physical and health improvement activities. The structural model of innovative program is presented in the paper.

Поставка проблеми. Аналіз розвитку сучасної системи шкільної освіти в Україні показує, що незважаючи на лавину новацій в системі навчання та виховання, галузі фізичного виховання вони мало стосуються. Навчально-виховний процес загальноосвітньої школи все більше перевантажується предметами, які розвивають тільки розумову діяльність, і при цьому зовсім не враховується не зниження рівня фізичного розвитку сучасних дітей, ні постійне погіршення стану їхнього здоров'я. У той же час відхилення в шкільній практиці від мети фізичного виховання і зведення його до суто нормативного підходу, що спостерігається в останні роки, не тільки суперечить ідеї формування гармонійно розвинутої особистості, але й підсилює і без того критичний стан здоров'я школярів.

Розв'язання проблеми збереження здоров'я та забезпечення гармонійного розвитку особистості в навчальних закладах є досить актуальною проблемою і має великий практичний інтерес. У зв'язку з цим перед фізичною культурою як основою забезпечення зміцнення здоров'я дітей, висувуються нові завдання, які потребують розробки сучасних інноваційних технологій щодо

організації системи фізичного виховання в загальноосвітніх школах.

Школа і шкільна освіта упродовж останніх років не залишається незмінною – вона розвивається, а її розвиток зумовлюється розвитком суспільства, яке пред'являє нові вимоги до освіти. Сьогодні все більш бzzaперечним стає те, що традиційна школа, яка орієнтована на передачу знань, вмінь і навичок, застаріла, оскільки темп наростання знань стає таким, що школа за ним не встигає. Спеціалісти звертають увагу на необхідність кардинальної перебудови навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів, впровадження інноваційних підходів у систему навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В умовах розбудови національної системи загальної середньої освіти важливого значення набуває інноваційна діяльність загальноосвітніх навчальних закладів, яка характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій (нововведень) в освітньому процесі.

З аналізу освітніх інновацій, що діють у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах, ви значено, що особистісно-орієнтоване навчання становить 26 %,

розвиваюче – 16 %, диференційоване – 9,3 %, інтегроване навчання – 10 %, рання соціалізація учнів – 14 %, національне виховання – 11,3 %, духовне виховання – 12,6 %, управління – 8 % [2].

Місію нової школи України сьогодні реалізують гімназії, ліцеї, колежі, школи-комплекси, авторські школи, кращі загальноосвітні школи, які перетворились у науково-дослідні центри апробації нового змісту навчання, педагогічних технологій.

Впровадження навчально-виховних закладів нового типу, викликане потребами сьогодення і спрямоване на відродження та зміцнення інтелектуального потенціалу України. Навчання передбачає здобуття освіти здійною та обдарованою учнівською молоддю на основі глибокої профільної та рівневої диференціації, створення умов для повного розкриття інтелектуальних можливостей учнів, розвитку їх творчих здібностей, духовного і фізичного удосконалення.

Збереження фізичного і психічного здоров'я молодого покоління – одне з найважливіших завдань нашого суспільства і насамперед системи освіти. Утім, здоров'я як фізичне, так і психічне залежить від багатьох чинників: соціальних та економічних умов, сімейних стосунків, – значну роль у вирішенні цих питань відіграють педагоги і медики [6].

Для підвищення ефективності навчально-виховного процесу необхідно шукати нові шляхи удосконалення системи фізичного виховання, з урахуванням специфіки навчального закладу [4].

Створення нових освітніх технологій пов'язане зі змістом навчального процесу – послідовністю засвоєння базових знань, вмінь і навичок, раціональними засобами засвоєння навчальної інформації, дидактичним спілкуванням учнів і вчителя.

Нинішня система фізичного

виховання практично на 50 % не реалізується з 2-х основних причин: слабка постановка навчально-педагогічного процесу й односторонність концепцій, закладених в основу навчальних програм [5].

У школі ефективною буде така система фізичного виховання, яка, на думку М.Л. Бокарева, Ю.А. Копилова, Г.Б. Мейсона та ін. [5], створює максимально сприятливі умови для розкриття і розвитку фізичних, духовних та моральних якостей учнів. Система фізичного виховання також повинна забезпечити кожній дитині повноцінний і гармонійний розвиток її здібностей з одного боку, а з іншого боку, ця система повинна озброїти педагогів методиками особистісно зорієнтованого виховання.

Такий підхід враховує, перш за все, інтереси самої особистості, необхідність допомагати індивідууму розкрити свій потенціал, внутрішні резерви здоров'я та фізичного стану, дозволяє кожній дитині самовиразитися, бути поміченою, визнаною [3].

Одним з варіантів якісної зміни системи фізичного виховання є концепція особистісної фізичної культури, яка запропонована В.І. Ляхом, Ю.А. Копиловим [5] – унікальна можливість істотного впливу на проблему формування навичок ведення учнями здорового способу життя.

Цікавий підхід до організації фізичного виховання російських вчених, які розробили концепцію спортивно орієнтованого фізичного виховання, полягає в тому, щоб створити таку форму організації фізичного виховання учнів школи, при якій була б виключена можливість диференційованого підходу до освоєння учнями фізичної культури і, разом з тим, відкривалася реальна перспектива їхнього ефективного фізичного удосконалення з урахуванням індивідуальних потреб, здібностей і рівнем потреб кожного учня [1].

З огляду на сучасний стан здоров'я школярів, вчені, керівники навчальних закладів освіти дійшли висновку, що фізичну досконалість і здоров'я дітей можна забезпечити шляхом комплексного вирішення педагогічних, медичних і соціальних питань.

Таким чином, найважливішим завданням основної шкільної освіти України є розробка нових підходів до організації системи фізкультурно-оздоровчої роботи, яка спрямована на збереження і зміцнення здоров'я дітей, необхідність формування культури здоров'я учнів та їх переконання в доцільності ведення здорового способу життя.

Мета роботи:

- наукове обґрунтування проектування концепції інноваційної програми фізкультурно-оздоровчої роботи в школах.

Результати дослідження та їх обговорення. Кожна школа пов'язана з оточуючим середовищем і тому зміни в зовнішніх умовах не можуть не вплинути на її життя. Одні зміни потребують швидкої реакції, а інші глибоких змін. Щоб не відставати від часу, не кажучи про таке, щоб випереджати його, школа повинна якісно змінюватися.

Школи, які орієнтовані на зміни, завдяки появі нововведень отримують можливості і стимули для свого розвитку. Тому створення інноваційних програм з різних напрямів роботи шкіл призведе до оновлення системи освіти.

Створена нами концепція інноваційної програми фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх навчальних закладах вирішує наступні завдання:

1. Визначити проблеми на вирішення яких вона орієнтована.
2. Визначити мету інноваційної програми.
3. Науковообґрунтувати нововведення за рахунок впровадження яких передбачається вирішити проблеми.

4. Розробити стратегію та проєкт майбутньої програми фізкультурно-оздоровчої роботи.

5. Визначити кадрове та ресурсне забезпечення.

6. Розробити план дій.

Концепція проєктування інноваційної програми фізкультурно-оздоровчої роботи спрямована на всебічний розвиток особистості шляхом навчання та виховання і ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах:

- демократії;
- справедливості та рівності прозорості;
- гуманізму;
- інтегративності;
- науковості;
- законності;
- системності.

Проєктування інноваційної програми фізкультурно-оздоровчої роботи передбачає врахування загальних принципів теорії фізичного виховання:

- принцип гармонійного розвитку особистості;
- принцип зв'язку з життєдіяльністю;
- принцип оздоровчої спрямованості.

Інноваційний розвиток фізкультурно-оздоровчої роботи відбувається, якщо є такі ознаки реальних змін:

- нова освітня діяльність та новий зміст освіти;
- новизна укладу життя, організація освітнього процесу;
- нові завдання і засоби педагогічної діяльності;
- тенденція до збереження здоров'я і розвиток індивідуальності й унікальності зростаючої особистості;
- толерантне ставлення до носіїв потенційно критичної інформації, здатних генерувати нові ідеї, ламати стереотипи тощо.

Інноваційний розвиток не може відбуватися за принципом "все й одразу". Необхідно пройти принаймні п'ять сходинок (рівнів):

1) інновації на рівні окремих учителів (шляхом підвищення рівнів їхньої кваліфікації, стимулювання пошукової діяльності та ін.);

2) інновації на рівні наявних процедур (нові форми проведення фізкультурно-оздоровчих занять та контролю за якістю викладання), які зумовлюють зміни в груповій поведінці;

3) зміни у структурі організації, які спричиняють перерозподіл повноважень, відповідальності, зміни функцій тощо. Тобто змінюються і стосунки всередині організації, і поведінка окремих співробітників чи груп;

4) зміна стратегії розвитку організації, яка теж впливає на цін-

тивних систем навчання, спрямованих на підвищення якості освіти.

Що стосується такого напрямку як створення системи навчання, яка спрямована на збереження здоров'я дитини, то, на жаль, інноваційних технологій щодо вдосконалення фізкультурно-оздоровчої роботи розробляється недостатньо. Практично повністю відсутній системний підхід до вирішення даного питання.

При системному підході до керування фізкультурно-оздоровчою роботою в центрі уваги знаходиться процес прийняття рішень. Рішення приймаються на всіх рівнях організації, від директора школи до рядових учителів

Рис. 1. Складові здоров'я учнів.

нісні орієнтації педагогів;

5) зміна організаційної культури.

Інноваційна програма повинна використовувати наступні функції:

- визначити напрямок дії її учасників та їх цільові орієнтири, тобто бути засобом забезпечення цілеспрямованості;
- визначити зв'язки між окремими виконавцями та їх групами, тобто бути засобом координації;
- бути засобом передбачення можливих проблем досягнення поставлених цілей;
- бути засобом вирішення при відхиленні від запланованого.

Інноваційний розвиток фізкультурно-оздоровчої роботи сьогодні в основному здійснюється в наступних напрямках:

- створення нової організаційної структури;
- вдосконалення системи управління;
- вибір стратегічних альтерна-

тивних систем навчання. Завдання полягає у тому, щоб на кожному рівні керування, приймалися рішення, що відповідають її інтересам і узгоджувалися між собою.

Центральним компонентом і інтегруючим фактором системи звичайно визначають цілі, які формуються на підставі визначення проблем фізичного виховання і особливостей фізичного стану дітей. Від характеру їх залежать і технологія, і структура й інші компоненти.

При призначенні мети моделі фізкультурно-оздоровчої роботи треба виходити із мети і завдань загальної середньої освіти, де визначено, що школа повинна виховувати свідоме ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян, соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження, зміцнення здоров'я учнів.

Мета інноваційної програми фізкультурно-оздоровчої роботи

полягає у формуванні фізично розвиненої особистості, здатної реалізувати творчий потенціал, активно використовуючи фізичну культуру для зміцнення і збереження здоров'я, усвідомленого ставлення до формування власного здоров'я, захисту від несприятливих природних і соціальних факторів. Загальна послідовність стратегії втілення інноваційної програми може бути наступною:

- оцінка пріоритетності основних напрямків змін педагогічної системи школи;
- оцінка терміну реалізації кожного напрямку змін;
- планування графіку реалізації змін за напрямками;

- визначення терміну реалізації етапів програми і їх змісту.

Здійснення змін у педагогічній системі школи з метою покращення її результатів – це основна задача програми. У реалізації проекту інноваційної фізкультурно-оздоровчої програми вирішуються наступні завдання:

- формування культури здоров'я у школярів, батьків, вчителів;
- створення у закладах освіти структурних підрозділів з орієнтацією на здоровий спосіб життя (центрів, служб, рад, клубів та ін.);
- підвищення кваліфікації медпрацівників з питань здорового способу життя;
- дійснення комплексного пси-

холого-педагогічного, фізичного та медичного контролю і супроводу школярів;

- оволодіння знаннями та вміннями щодо збереження та зміцнення здоров'я;

- розвиток особистісних якостей та творчих здібностей школярів.

Основу розробки інноваційної програми складає покращення здоров'я учнів і створення умов для формування особистості дитини. Програма забезпечує покращення всіх складових здоров'я (рис. 1).

Всі складові здоров'я учнів забезпечені системою сучасних форм інноваційної програми фізкультурно-оздоровчої роботи.

Психічне здоров'я пов'язане з психічною сферою людини, яка забезпечує адекватну поведінку особистості, формування свідомості та розвитку мислення.

Покращення психічного здоров'я здійснює "Психологічна служба школи", до складу якої входять психологи, лікарі, спеціалісти з лікувальної фізичної культури, педагоги.

Першочергову увагу необхідно приділяти питанням психопрофілактики, тобто попередженню нервово-психічного перевантаження та перевтоми, пов'язаної з навчанням, попередженню гострого та хронічного негативного стресового стану, підвищенню адаптаційних можливостей здорових школярів.

Фізичне здоров'я пов'язане з біологічною структурою людини і функціями, що забезпечують певну фізичну роботоздатність.

Фізичне здоров'я забезпечується цілісною системою, яка передбачає втілення щоденних фізкультурно-оздоровчих занять за основною програмою, а також додаткових занять "на вільний час" (на яких діти згідно з інтересами і віковими особливостями займаються різними видами спорту), фізкультурних хвилинок різної

Рис. 2. Форми роботи школи з формування знань з основ здорового способу життя.

спрямованості, рухливих перерв, спортивного часу у групах подовженого дня, самостійних занять фізичними вправами, прогулянок на свіжому повітрі з використанням рухливих ігор, фізкультурно-спортивних свят, спортивних змагань, занять у спортивних секціях.

Система побудована таким чином, щоб всі діти мали можливість займатися фізичними вправами. Особлива увага приділяється дітям, які мають відхилення в стані здоров'я і відвідують заняття у спеціальних медичних групах. Слід відзначити, що втілення різних форм фізкультурно-оздоровчих занять передбачає втілення нових підходів щодо їх проведення.

Система фізкультурно-оздоровчих занять повинна забезпечувати оптимальний руховий режим, який складає 16-18 годин на тиждень для дітей молодшого шкільного віку.

Соціальне здоров'я визначається умовами соціального середовища, тому необхідно передбачити заходи, участь всіх структур в реалізації інноваційної програми фізкультурно-оздоровчої роботи, акцентуючи увагу на проблемі покращення здоров'я і формування здорового способу життя. Форму-

вання соціального здоров'я пов'язане з вирішеннями завдань по підвищенню рівня знань батьків, керівників, вчителів з основ покращення здоров'я засобами ФК.

Провідну роль у формуванні соціального здоров'я має сім'я, оскільки соціальний статус сім'ї забезпечує формування мотивації до здорового способу життя і можливість занять фізичною культурою і спортом. Форми роботи з батьками представлені на рис. 2.

Висновки. Розроблена загальна послідовність стратегії втілення інноваційної програми включає: вдосконалення змісту початкової освіти з фізичного виховання, оновлення педагогічних технологій, удосконалення методів контролю й оцінки результатів діяльності, підвищення кадрового потенціалу, формування мотиваційного середовища. Представлений проект інноваційної програми, який передбачає втілення системи фізкультурно-оздоровчих занять і забезпечує покращення всіх складових здоров'я – психічного, соціального, фізичного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальсевич В.К. Онтокінезіологія человека / В.К. Бальсевич

М.: Теория и практика физической культуры, 2000. – 274 с.

2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах / Л.І. Даниленко. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.
3. Дубогай О.Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів / О.Д. Дубогай. – К.: Оріята, 2001. – 152 с.
4. Комков А.Г. Оздоровительная физическая подготовка учащихся общеобразовательных школ: метод. пособие / А.Г. Комков [и др.]. – СПб., 2006. – 96 с.
5. Лях В.І. Оцінка успішності з фізичної культури / В.І. Лях, М. Мейксон, Ю.А. Копилов // Фізична культура у школі.- 1999 – № 1. – С. 8
6. Максименко С. Психічне здоров'я дітей. Авторські програми з психології / С. Максименко – К: Шкільний Світ, 2002. – С. 4-9
7. Папуша В.Г. Методика фізичного виховання школярів: форми, зміст, організація / В.Г. Папуша. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 192 с.

